

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/33, p. 337-360

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12603>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Doç. Dr. Mesut GÜN –
Yrd. Doç. Dr. Davut SARITAŞ

This article was checked by iThenticate.

TÜRKİYE'DE 2005-2017 TARİHLERİ ARASINDA HAYAT BİLGİSİ DERSİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Hüseyin POLAT*

ÖZET

Temel eğitim sınıf öğretmenliği programı Türkiye’de bilim uzmanlığı ve doktora programı olan bir uzmanlık alanıdır. Bu nedenle ilkökulda Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılan ve yapılacak çalışmalar sınıf öğretmenleri, öğretmen adayları ve alan akademisyenleri için önemlidir. İlkokul 1. ve 2. sınıfta haftada dört, 3. sınıfta ise haftada üç saat olarak görülen ve bir öğrencinin ilkökul yaşamında toplam 1980 saat ile yer alan Hayat Bilgisi dersi, ilkökulun genel ve özel amaçlarının gerçekleştirilmesinde çok önemli bir yere sahiptir. Üstelik isminde taşıdığı “hayat” ile bütün okul müfredatında bu kadar iddialı başka bir ders yoktur. Bu araştırmanın amacı, 2005-2017 yılları arasında Hayat Bilgisi dersi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezleri incelemektir. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş olup doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmada, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezinde “Hayat Bilgisi” anahtar kelimesi ile erişilebilir olan; 2005 (f=4), 2006 (f=6), 2007 (f=9), 2008 (f=12), 2009 (f=7), 2010 (f=11), 2011 (f=11), 2012 (f=3), 2013 (f=8), 2014 (f=8), 2015 (f=8), 2016 (f=6) ve 2017 (f=2) tarihlerinde yapılmış 95 lisansüstü tez temel alınmıştır. Bulgulara göre; Türkiye’de son 12 yıldır Hayat Bilgisi dersleri ile ilgili yapılmış 95 lisansüstü çalışmalar en çok sırasıyla yüksek lisans tezlerinde; “program” , “öğrenme-öğretme süreci” ve “ders-çalışma kitabı”, doktora tezlerinde ise “öğrenme-öğretme süreci” ve “program” alanında olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hayat Bilgisi dersi, program, öğrenme-öğretme süreci, ders kitabı

* Yrd. Doç. Dr. Adıyaman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, El-mek: hsynplt@hotmail.com

**AN EVALUATION UPON POSTGRADUATE STUDIES CARRIED
OUT IN TURKEY ON LIFE SCIENCES LESSON BETWEEN 2005
AND 2017**

ABSTRACT

Elementary education classroom teaching program is an area of specialization including science expertise and doctoral program in Turkey. For that reason, the studies carried out and to be carried out on Life Sciences lesson in elementary education are remarkable for classroom teachers, pre-service teachers and academicians. The lesson of Life Sciences that has been lectured for totally 1980 hours in elementary education life of a student including four hours a week at the 1st and 2nd grade and three hours a week at the 3rd grade has a remarkable place for fulfilling general and specific purposes of the elementary education. In fact, there is no more such an assertive lesson in all school curriculums with the word of “life” it has on its name. The purpose of this research was to investigate postgraduate theses carried out on the lesson of Life Sciences between 2005 and 2017. In the research, qualitative research approach was adopted, and document analysis technique was used. In the research, as well, 95 postgraduate theses that were carried out in 2005 (f=4), 2006 (f=6), 2007 (f=9), 2008 (f=12), 2009 (f=7), 2010 (f=11), 2011 (f=11), 2012 (f=3), 2013 (f=8), 2014 (f=8), 2015 (f=8), 2016 (f=6) and 2017 (f=2) as being accessible in Council of Higher Education Thesis Center were regarded. According to the findings, it was determined that 95 postgraduate theses carried out on Life Sciences lesson for the last 12 years in Turkey were carried out most on “curriculum”, “teaching-learning process” and “course book”, and were carried out on “teaching-learning process” and “curriculum,” in doctoral theses, respectively.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

The lesson of Life Sciences is prepared with an inter-disciplinary approach including social sciences such as society and environmental-based history, geography, sociology and psychology and natural sciences such as physics, chemistry and biology for elementary education students.

The lesson of Life Sciences that has been lectured for totally 1940 hours in elementary education life of a student including four hours a week at the 1st and 2nd grade and three hours a week at the 3rd grade has a remarkable place for fulfilling general and specific purposes of the elementary education. In fact, there is no more such an assertive lesson in all school curriculums with the word of “life” it has on its name.

As being different from the similar studies in the literature, we considered that our research including 81 postgraduate and 14 doctoral studies between 2005 and 2017 contributed upon the literature because

Turkish Studies

of evaluating the results of the studies and including current 35 postgraduate and 8 doctoral studies.

Investigating several researches carried out on a multi-disciplinary lesson such as Life Sciences in accordance with specific criteria and evaluating these studies as a whole would facilitate the studies to be carried out in future. So that the researchers could compare the researches carried out on this area, could notice the similarities and differences, and could decide on the purpose of their own researches. In this study, moreover, it was aimed to be a guide for classroom teachers, academicians and researchers revealing a systematic documentation of the theses carried out on life sciences. In this research, answers were tried to be sought for the question of “What are the distribution, research subject, research model, and research result of the studies carried out on the lesson of Life Sciences in Turkey between 2005 and 2017?”

Method

This research that aimed to analyze postgraduate studies on Life Sciences lesson between 2005 and 2017 in terms of various variables was carried out on screening model. In the research, qualitative research approach was adopted, and document analysis technique was used for analyzing the written materials providing information on facts and events that were requested to be investigated (Yıldırım and Şimşek, 2011). Data of the research were analyzed with content analysis method. Content analysis is a scientific approach researching the social fact through objective and systematic classification, digitalization and inference in terms of the message, meaning or grammar oral, written and other materials include (Tavşancıl and Aslan, 2001).

In the research, as well, 95 postgraduate theses that were carried out in 2005 (f=4), 2006 (f=6), 2007 (f=9), 2008 (f=12), 2009 (f=7), 2010 (f=11), 2011 (f=11), 2012 (f=3), 2013 (f=8), 2014 (f=8), 2015 (f=8), 2016 (f=6) and 2017 (f=2) as being accessible with the key word of “Life Sciences” in Council of Higher Education Thesis Center were regarded.

Findings, Conclusion and Discussion

According to this research aiming to evaluate the postgraduate studies carried out on Life Sciences lesson in Turkey, 81 of these studies were master degree, and 14 of these were doctoral theses. In other words, 85% of the postgraduate studies were master theses, and 15% were doctoral theses. According to Güneş who mentioned classroom teaching as the basis of education, there would be 43 associate professors and nearly 50 professors on this field in a few-year time in different places of our country (<http://www.radikal.com.tr/bartın-haber/14-uluslararası-katılımlı-sınıf-ogretmenliği-egitimi-sempozyumu-1362692/>.)

The master degree theses carried out on Life Sciences lesson were mostly carried out on curriculum, teaching-learning process and course book; and the doctoral theses were generally carried out on teaching-learning process and curriculum.

In terms of the master degree theses on Life Sciences lesson, 66 (69%) of the studies were carried out by female researchers, and 29 (31%) studies were carried out by male researchers. However, when we analyzed

Turkish Studies

the distribution of the theses according to gender, whereas 60 (74%) of the master degree studies were carried out by females and 21 (26%) were by males, 8 (57%) of the doctoral theses were carried out by males and 6 (43%) were carried out by females. Although there were so many female researchers in master degree theses, the decrease at the rate for the doctoral studies as an important step for being an academician could be defined as a problem for the academic world of our country in terms of social gender equality.

It was noticed in terms of the research model that the postgraduate thesis carried out on Life Sciences lesson were mostly carried out as quantitative, experimental, qualitative, mixed and action research. The sample of the researches mostly included classroom teachers, students, Life Science course book, Life Science curriculum, education specialist, teacher-student group, teacher-parent group, manager-teacher-parent group and parents (Table 1).

In terms of the studies carried out on Life Sciences lesson, 9 (64%) out of 14 of the doctoral studies were carried out on teaching-learning process, and 5 (36%) were carried out on the curriculum; 38 (47%) out of 81 master degree studies were carried out on the curriculum, 32 (40%) were carried out on teaching-learning process, and 11 (13%) were on course books. According to this, 46% out of 95 postgraduate studies were carried out on the curriculum, 43% were carried out on teaching-learning process, and 11% were on course book (Table 1). This finding was parallel with the findings in the study of Bektaş and Karadağ (2013). However, teaching method and value/skill research field was the most in the study carried out by Akaydın and Kaya (2015) on social sciences and life sciences.

The suggestions below were offered depending upon the findings of this study;

Further studies should be carried out on primary education classroom teaching at doctoral level. Instead of researches to be carried out after curriculum changes, carrying out practice researches possible to develop suggestions before the curriculum change will have more contribution.

Further experimental studies have been carried out on teaching-learning process of the Life Sciences lesson. Although the relevant teaching method, technique, approach provided positive student success in most of these studies, the reasons for using/not using in general educational success should be revealed with further studies.

In terms of social gender equality, studies revealing the reasons for the decrease at the number of female researchers at doctoral degree should be carried out for increasing the number of female academicians.

Further studies should be carried out on the learning environments aiming to use and develop affective skills of teachers more on Life Sciences lesson.

Keywords: Life Sciences Lesson, Curriculum, Teaching-Learning Process, Course Book

Giriş

Hayat Bilgisi dersi, ilkokul öğrenciler için, birey, toplum ve çevre merkezli olmak üzere tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji gibi sosyal bilimlerin ve fizik, kimya, biyoloji gibi doğa bilimleri disiplinlerinin bir arada olduğu multidisipliner yaklaşımla hazırlanmıştır.

İlkokul 1. ve 2. sınıfta haftada dört, 3. sınıfta ise üç saat olarak görülen ve bir öğrencinin ilkokul yaşamında 1940 saat ile yer alan Hayat Bilgisi dersi ilkokulun genel ve özel amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Üstelik isminde taşıdığı “hayat” ile bütün okul müfredatında bu kadar iddialı başka bir ders yoktur.

Hayat bilgisi, doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bir bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgilerin (Sönmez, 2010:2) yer aldığı, bireyin yaşamında karşılaşabileceği çeşitli sorunlara karşı en uygun seçenekleri ortaya koyabilmesi için bireyi hayata hazırlamayı amaçlayan (Akınoğlu, 2005:2), konuları somut durum ve olguları içeren, çocuğun yakınında olandan başlayan (Kabapınar, 2009:1), çocuğun bilgiden çok yaşamla ilgili iyi tutum ve davranışlar kazanması (Deveci, 2008:3) arzulanan, öğrencilerin kendisini ve çevresini tanımasının sağlandığı (Çilenti, 1998:28) bir derstir.

Temel Eğitim sınıf eğitimi programı Türkiye’de bilim uzmanlığı ve doktora programı olan bir uzmanlık alanıdır. Bu nedenle ilkokulda Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılan ve yapılacak çalışmalar sınıf öğretmenleri, öğretmen adayları ve alan akademisyenleri için önemlidir. Literatüre bakıldığında; Hayat Bilgisi dersi ile ilgili; ders kitabı (Kabapınar, 2002; Balık,2016; Güzel,2013; İnal,2010), program (Demir, 2016; Öztürk ve Kalafatçı, 2016; Uğur, 2006; Kalafatçı, 2017; Gülener, 2010), öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan yöntem ve teknikler (Küçükkaragöz ve Hartuç, 2015; Şimşek, 2005; Yavuz, 2017; Sargın, 2016; Bütün, 2015; Erbil, 2014; Palavan, 2012; Aykaç, 2011), programlarının karşılaştırılması (Tay ve Baş, 2015; Özden, 2006; Yiğit, 2007), becerilerin kazandırılması (Eraslan, 2011; Uzunkol ve Yel, 2016; Arık, 2016; Kılıç, 2015; Barlas, 2015; Kutanoğlu, 2014; Kurşun,2013, Yasavur,2013), değerler eğitimi (Yaşaroğlu, 2013; Yaşaroğlu, 2015; Tefek, 2016; Sever, 2015; Gündüz, 2014; Uzunkol, 2014), Hayat Bilgisi dersinin öğrencileri fen bilgisi derslerine hazırlamasındaki etkisi (Demir, 2006; Yıldırım, 2011; Gültekin ve Kılıç, 2014) çalışmalarının yoğunlukta olduğu söylenebilir.

İlkokulda sosyal bilimler, ilkokul 1.,2. ve 3. sınıfta Hayat Bilgisi, 4. sınıfta ise sosyal bilgiler ismi ile yer almaktadır. İlkokul 3. sınıfa kadar hayat bilgisi dersleri içinde yer alan fen bilimleri konuları ise 3. sınıfta haftada üç saat olmak üzere bağımsız bir ders fen bilimleri dersi ile içerik olarak ayrılmaktadır. Bu nedenle ilkokul döneminde sosyal bilimler ile ilgili yapılan çalışmalarda genellikle hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersi birlikte ele alınmaktadır. Ancak biz ilkokulda sadece hayat bilgisi dersi ile ilgili çalışmaların temel eğitim sınıf eğitimi alanına daha çok katkı sağlayacağını düşünmekteyiz. Bu araştırmaya benzer olarak; Özkaral ve Taş (2017)’in sosyal bilgiler ve karşılaştırmalı eğitim alanında yapılmış lisansüstü tezler ile ilgili çalışması, Geçit ve Kartal (2010)’ın Türkiye’deki sosyal bilgiler eğitimi araştırma konularını değerlendirmek için 2000-2010 yılları arasında ulusal dergi ve ulusal, uluslararası kongrelerdeki ile lisansüstü çalışmaları kapsayan araştırma, Şahin, Yıldız ve Duman (2011)’ın Türkiye’deki sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili 1990-2010 yılları arasındaki tezleri kapsayan araştırması, Tarman, Acun ve Yüksel (2010)’in sosyal bilgiler alanındaki 1994-2010 yılları arasındaki tezlerin değerlendirilmesi ile ilgili çalışması, Bektaş ve Karadağ (2013) Hayat bilgisi öğretimi alanında yapılan lisansüstü tezlerin eğilimleri ve değerlendirilmesi amacıyla yaptığı çalışma, Akaydın ve Kaya (2015)’nın Türkiye’de Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler alanında 2000-2013 yılları arasında yapılan ve ulusal indeksli 22 dergide yayınlanmış 137 çalışmayı kapsayan araştırma incelenebilir.

2005-2017 yılları arasında, 81 yüksek lisans ve 14 doktora çalışmasını kapsayan araştırmamızın, alandaki benzer çalışmalardan farklı olarak çalışmaların sonuçlarını da değerlendirmeye alması ve güncel 35 yüksek lisans ve 8 doktora çalışmasını da kapsamının literatüre katkı sağlayacağını düşünüyoruz.

Hayat Bilgisi gibi multidisipliner bir ders alanında yapılmış birçok araştırmanın belirli ölçütlerle doğrultusunda incelenmesi, bu alandaki çalışmaların bir bütün olarak değerlendirilmesi ve araştırmacılara yeni yapılacak çalışmalar için kolaylık sağlayacaktır. Araştırmacılar bu alanda yapılmış araştırmaları, karşılaştırarak, benzer ve farklılıkları görerek üzerinde kendi çalışmalarının amaçlarının ne olduğuna karar verebilirler. Bu çalışmada aynı zamanda hayat bilgisi alanında yapılmış tezlerin sistemli bir dökümünü ortaya koyarak, benzer araştırmaların birikimli bir şekilde ilerlemesini sağlama, özellikle sınıf öğretmeni araştırmacı ve öğretim elemanlarına rehberlik etmesi amaçlanmaktadır. Bu araştırmada “Türkiye’de 2005-2017 yıllarında Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılmış çalışmaların dağılımı, araştırma konusu, araştırma modeli, araştırma sonucu nedir? gibi sorulara yanıt aranmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

2005-2017 yılları arasında Hayat Bilgisi dersi ile ilgili yapılmış lisansüstü çalışmaları çeşitli değişkenler bakımından incelemeyi amaçlayan bu araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş, incelenmek istenen olgu ve olaylar hakkında bilgi veren yazılı materyallerin analiz edilmesi (Yıldırım ve Şimşek, 2011) için doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın verileri içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. İçerik analizi sözel, yazılı ve diğer materyallerin içerdiği, mesaj, anlam ya da dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunma yoluyla sosyal gerçeği araştıran bilimsel bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001).

Örnekleme

Araştırmada Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezinde “Hayat Bilgisi” anahtar kelimesi ile erişilebilir olan; 2005 (f=4), 2006 (f=6), 2007 (f=9), 2008 (f=12), 2009 (f=7), 2010 (f=11), 2011 (f=11), 2012 (f=3), 2013 (f=8), 2014 (f=8), 2015 (f=8), 2016 (f=6) ve 2017 (f=2) tarihlerinde yapılmış 95 lisansüstü tez temel alınmıştır.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Hayat Bilgisi ile ilgili tezler incelenmek üzere araştırmacı tarafından “Tez İnceleme Taslak Formu” oluşturulmuştur. Bu formda; Tez numarası, yılı, tez türü, araştırmacının cinsiyeti, tezin başlığı, amaç, araştırmanın modeli ve sonuç olmak üzere 8 bölümden oluşmaktadır.

Yüksek Öğretim Kurulu’nun tez arama tabanında “Hayat Bilgisi” kelimesi ile tarama yapılmış olup, erişilebilir izni olan tezler Tez İnceleme Taslak Formuna kodlanmıştır. Araştırmacının kendisi ve ilgili alan yazı yardımı ile Tez İnceleme Taslak Formuna işlenen 95 tezde yapılan analiz kapsamında kodlar oluşturulmuş, bu kodlardan hareketle tema ve alt temalar oluşturulmuştur. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için araştırmanın verileri başka bir alan uzmanı tarafından da kontrol edilerek kod, tema ve alt temalarda görüş birliğine varıldıktan sonra tema ve alt temalara son şekil verilmiştir.

Bulgular

Bu çalışmada, 2005-2017 tarihlerinde Hayat Bilgisi Dersi ile ilgili yapılmış lisansüstü çalışmalara ait araştırma türü, araştırmacı, araştırma modeli ve araştırma örnekleme sonucuna ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 1: 2005-2017 Tarihleri Arasında Hayat Bilgisi Dersi İle İlgili Lisansüstü Çalışmaların; Araştırma Türü, Araştırmacı, Araştırma Modeli, Örneklem İle ilgili Frekans Tablosu

		Tema			
		Program	Ders- Çalışma Kitabı	Öğrenme- Öğretme Süreci	Top lam
Araştırma Türü	Doktora	5		9	14
	Kadın				6
	Erkek				8
	Y.Lisans	38	11	32	81
Araştırmacı	Kadın	31	9	26	66
	Erkek	13	1	15	29
Araştırma Modeli	Nitel	27	5	2	34
	Nitel	9	5	4	18
	Karma	2		9	11
	DeneySEL Araştırma Eylem Araştırması			23	23
Örneklem	Sınıf	31	6	5	42
	öğretmeni				
	Öğrenciler	5		34	39
	Eğitim	1			1
	Uzmanı				
	Öğretmen, Öğrenciler	1			1
	Öğretmen, Veli	1			1
	İdareci, Öğretmen, Veli	1			1
	Veli			1	1
	HBD Programı	3			3
HBD Ders Kitabı		5	2	6	

Tablo 1 incelendiğinde, Hayat Bilgisi dersi ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmalar yüksek lisans (f=81), doktora (f=14) türünde olmuştur. Hayat Bilgisi dersi ile ilgili yapılan yüksek lisans çalışmaları en çok sırasıyla, “program” (f=38), “öğrenme-öğretme süreci” (f=32) ve “ders-çalışma

kitabı” (f=11) ; doktora çalışmalarında ise en çok sırasıyla, “öğrenme-öğretme süreci” (f=9) ve “program” f=5) alanında olmuştur. Hayat Bilgisi ders ile ilgili yapılan yüksek lisans çalışmaları en çok sırasıyla kadın (f=66), erkek (f=29) araştırmacı dağılımı şeklindedir. Yapılan çalışmalar en çok sırasıyla nicel (f=34), deneysel (f=23), nitel (f=18), karma (f=11) ve eylem araştırması (f=3) şeklindedir. Araştırmaların örneklemini en çok sırasıyla, sınıf öğretmeni (f=42), öğrenciler (f=39), Hayat Bilgisi dersi kitabı (HBD ders kitabı, f=6), Hayat Bilgisi Dersi programı (HBD Programı, f=3), eğitim uzmanı (f=1), Öğretmen-öğrenciler (f=1), Öğretmen-veli (f=1), İdareci -öğretmen-veli (f=1) ve veli (f=1) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu bulgular Bektaş ve Karadağ (2013)’ın bulguları ile uyumludur.

Tablo 2: Hayat Bilgisi Dersi “Program ” Temalı Lisansüstü Çalışmaların; Araştırma Türü, Araştırmacı, Araştırma Modeli, Örneklem İle ilgili Frekans Tablosu

Program		Alt Tema	
		Değerlendirme	Kazanım
		f	f
Araştırma Türü	Doktora	2	3
	Y.Lisans	17	21
Araştırmacı	Kadın	13	18
	Erkek	7	6
Araştırma Modeli	Nicel	12	15
	Nitel	6	3
	Karma	2	
Örneklem	Sınıf öğretmeni	14	17
	Öğrenciler		5
	Eğitim Uzmanı		1
	Öğretmen, Öğrenciler		1
	Öğretmen, Veli		1
	İdareci, Öğretmen, Veli	1	
	HBD Programı	3	

Tablo 2 incelendiğinde, hayat Bilgisi dersi ile ilgi yapılan “program” alanında çalışmalar en çok sırasıyla, “kazanım” (f=24) ve “değerlendirme” f=19) konularında olmuştur. Bu çalışmalar en çok sırasıyla, yüksek lisans (f=38) ve doktora (f=5) düzeyinde olmuştur. Araştırmacılar en çok sırasıyla, kadın f=31) ve erkek (f=13) olduğu görülmektedir. Yapılan program temalı çalışmalar en çok sırasıyla, nicel (f=27), nitel (f=9) ve karma (f=2) şeklinde olduğu görülebilir. Program temalı araştırmaların örneklemini en çok sırasıyla, sınıf öğretmeni (f=31), öğrenciler (f=5), eğitim uzmanı (f=1), Öğretmen-öğrenciler (f=1), öğretmen-veli (f=1), idareci-öğretmen-veli (f=1) ve Hayat Bilgisi Dersi programı (HBD Programı, f=3) şeklinde olmuştur.

Turkish Studies

Tablo 3: Hayat Bilgisi Dersi “Program” Temalı Lisansüstü Çalışmaların; Konu-alt tema, Amaç ve Sonuç İle İlgili Tablosu

Program		Sonuç		
Alt Tema	Amaç	f	Olumlu	Olumsuz
Değerlendirme	Genel-Değerlendirme	19	<p>Kazanımlar gerçekleştirilebilir. Tematik yaklaşım. Öğrenme-Öğretme süreci. Öğretmen, öğrenci rolleri. Yapılandırmacı yaklaşım. Öğrenme merakı. Öğrenciye görelilik. Programın yönetim, öğretmen ve öğrenme-öğretme sürecine kaynaklı uygulama sorunları kısmındır.</p> <p>En çok Soru-cevap tekniği kullanılmakta.</p> <p>Program içerikleri çevre şuraları, kalkınma planları, ulusal ve uluslararası sözleşmelere uygundur.</p> <p>Kazanımlar, içerik ve öğrenme öğretme süreci bakımında 2004 programı daha iyidir.</p> <p>2004 programı değişen öğrenci ve çevre ihtiyaçlarını karşılamakta. Etkinliklerin içeriği ve sayısı yeterli.</p>	<p>Önerilen araç ve gereçlere ulaşma.</p> <p>Ölçme ve değerlendirme.</p> <p>Öğretmenlerin yapılandırmacılık hakkındaki bilgi düzeyi.</p> <p>Sınıf içi uygulamalar.</p> <p>Öğrencilerin Hazırbulunuşluk seviyesi.</p> <p>Farklı zekâ türlerini kapsamama.</p> <p>Sanat ve estetik yetersizliği.</p> <p>Etkinlikler için süre.</p> <p>Yerleşme konusunda öğretmene esneklik sunmaması.</p> <p>Öğrenci ihtiyaçları ile toplum-yaşanılan bölge ihtiyaçlarının farklılık göstermesi.</p> <p>Programın beceri, kazanım, içerik, öğrenme öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme öğeleri birleştirilmiş sınıflarda uygulamaya uygun değil.</p>
Kazanım	Fen Bilgisi Konularına Hazırlık	2		<p>Fen konuların fen bilgisi derslerine ait olduğunun belirtilmemesi.</p> <p>Fen konularının programda uygun dağılımının olmaması.</p> <p>Fen konularının öğrenme-öğretme sürecinden dolayı sonraki fen konularına ilginin azalması.</p> <p>Öğrencilerin fen konularına olan merakının öğretmenler tarafından kullanılmaması.</p> <p>Fen bilgilerinin günlük hayatta işe yaranmaz algısı</p> <p>Programın fen konu-kavram kazanımlarına hazırlamada yetersizlik.</p>

Gerçekleşme/Kazandırma Düzeyi	4	Kazanımlar çoğunlukla yeterli. 3. Sınıf öğrencileri kazanımları yeterli düzeyde ve sıklıkta edinmişlerdir.	Kazanımlar vatandaşlık değeri kazanmada kısmen yeterli. 1. Sınıf öğrencileri kazanımları yeterli düzeyde ve sıklıkta edinmemişlerdir.
Düşünme Becerileri	5	Eleştirel düşünme becerisi kazandırmada yeterli. Öğrenmede kalıcılığı sağlamakta. Yaratıcı düşünme becerileri drama ve grup çalışmalarını olumlu etkilemekte.	Kazanımlar eleştirel alt düşünme becerilerine hitap etmekte. Veliler ilgisiz. Yaratıcı düşünme için önerilen etkinlikler kısmen yeterli. Yaratıcılık becerisi kazanımları için gereç ve materyaller eksik.
Duyuşsal Beceriler	2	Kazanımlarda ders ve çalışmak itapları en çok kullanılmakta. Değerlendirmede en çok kısa cevaplı sorular kullanılmakta. Kazanımlarda en çok düz anlatım yöntemi kullanılmakta	Duyuşsal becerilerin davranışa dönüşmesindeki sorunlar.
Araştırma Becerileri	1	3. sınıf öğrencileri 2. Sınıf öğrencilerine göre duyuşsal becerilere daha yüksek oranda ulaşmaktadırlar., Araştırma becerileri çoğunlukla kazandırılmakta.	Çevresel faktörler. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi.
Liderlik Becerisi	1	Liderlik beceriler programda yer almalı.	Öğretmenlerin liderliğin öğretilerinden çok doğuştan olduğu algısı. Öğretmenlerin liderlik becerisi için yeterli bilgiye sahip olmaması. Öğretmenlerin liderlik becerisini sınırlı tanımlamaları.
Ortak ve Derse Özgü Beceriler	1	Ders otak ve derse özgü becerileri kazandırmakta yeterli	
Değerler Eğitimi	3	En çok drama ve örnek olay yöntemi kullanılmakta. Önerilen etkinlikler yeterli.	En az barış, sabır, yeniliğe açıklık ve adalet değer kazanımlarında sorun yaşanmakta.

Turkish Studies

		En çok vatanseverlik, yardımseverlik ve saygı kazanımları kazandırılmakta.	
Karakter Eğitimi	2		Özsaygı, sabır, barış, doğruluk, yenilik ve vatanseverlik karakter eğitimi kazanımları amacına kavuşmamıştır.
Etik Bilinç	1	Etik konusuna ilişkin kazanımlar yeterli	
Demokrasi	1		Demokrasi ve ona ait kavramlar kazanılamamakta. Demokrasi ve ona ait kavramlar somutlaştırılmamakta.
Kişisel Nitelikler	1	Program kişisel nitelikler kazanmada çoğunlukla yeterlidir., öğrencilerin kişisel nitelikler kazanma yeterliliği kız öğrencileri ve sınıf mevcudu 31’den fazla olanlarda anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır.	

Tablo 3 incelendiğinde, Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılan program temalı çalışmalar en çok sırasıyla, kazanım (f=24) ve değerlendirme (f=19) konularında olmuştur. Kazanım ile ilgili çalışmalar en çok sırasıyla, düşünme becerileri (f=5), gerçekleşme/kazandırma düzeyi (f=4), değerler eğitimi (f=3), karakter eğitimi (f=2), duyuşsal beceriler (f=2), araştırma becerileri (f=1), liderlik becerileri (f=1), ortak ve derse özgü beceriler (f=1), etik bilinç (f=1), demokrasi (f=1), kişisel nitelikler (f=1), öğrenci etkinlikleri (f=1) ve birleştirilmiş sınıflarda uygulama (f=1) şeklinde olmuştur. Kazanım konulu çalışmalara göre Hayat Bilgisi dersi programı çoğunlukla kazanımları ve becerileri kazandırmada etkili olmuştur. Ancak bazı beceriler için önerilen etkinlikler, becerilerin davranışa dönüşmesindeki sorunlar, çevresel faktörler, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, öğretmen algıları, öğretmenlerin bazı becerileri sınırlı tanımlamaları, karakter eğitimine ait bazı değerler, demokrasi kavramının kazandırılması ve programın birleştirilmiş sınıf uygulamaları için uygun olmaması olumsuz sonuçlar olarak ortaya konulan sonuçlardır.

Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılan program alanında yapılan “değerlendirme” (f=19) konulu çalışmalarda; kazanımların gerçekleştirilebilir olması, tematik yaklaşım, öğrenme-öğretme süreci, program, yönetim, öğretmen ve öğrenme öğretme süreci kaynaklı uygulama sorunlarının çoğunlukla olmaması, programda en çok soru-cevap tekniğinin kullanılmış olması, öğretmen ve öğrenci rolleri, yapılandırmacı yaklaşım öğrenme merakı ve öğrenciye görelilik, programın 1923’ten 2013’e kadar çevre eğitimi ile ilgili çevre şuraları, kalkınma planları, ulusal ve uluslararası sözleşmelere uygun içeriklerle oluşturması, 2004 Hayat Bilgisi ders programının 1998 programından daha iyi olması program değerlendirme alanında olumlu sonuçları olarak ortaya konulmuştur. Ancak, önerilen araç ve gereçler, ölçme değerlendirme, öğretmenlerin yapılandırmacılık hakkındaki bilgi düzeyi, sınıf içi uygulamalar, öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesi, programın farklı zekâ türlerini kapsamaması, sanat ve estetik açıdan yetersizlik, süre, fen bilgisi konularına hazırlık süreci, yerleşme konusunda

Turkish Studies

programın öğretmene esneklik tanımaması, öğrenci ihtiyaçları ile toplum-yaşanılan bölge ihtiyaçlarının farklılığı ise araştırmalarda olumsuz olarak ortaya konulan sonuçlardır.

Tablo 4: Hayat Bilgisi Dersi “Ders-Çalışma Kitabı” Temalı Lisansüstü Çalışmaların; Konu-alt tema, Amaç ve Sonuç İle ilgili Tablosu

Ders-Çalışma K.			Sonuç	
	Alt tema	f	Olumlu	Olumsuz
Ders-Çalışma K.	Değerlendirme	6	Renkler. Boyut. Metin uzunluğu, puntoları. Öğrenci seviyesine uygundur. Sosyo-kültürel unsurlar yeterli. Konular temalara eşit dağıtılmış. Resim, metin uyumlu. Akıcı dil. Türkçe'nin doğru ve etkili kullanılması. Basitten karmaşıklığa ilkesine uygun. Değerlendirme çalışmalarının konuya göre çeşitliliği. Mantıksal bütünlük.	Dikiş ve ciltleme sorunu. Günlük hayatla ilişkilendirme eksik. Konuların önceden öğrenilen bilgilerle ilişkilendirilmesi zayıf. Ders kitabında kullanılan yöntem ve stratejilerin öğrencileri öğrenmeye hazır hale getirmedeki eksikliği. Bilgi teknolojilerini kullanma becerisi eksikliği. Çoklu zekâ kuramının uygulanmasına olanak sağlama zayıf. Öğrencileri keşfetmeye yönlendirmede eksik. Baskı, cilt ve kağıt kalitesi zayıf, Sözlük bölümü öğrenci seviyesine uygun değil. Programdaki değerlerle örtüşmede eksiklikleri var.
	Karşılaştırma	1	Fransa ve Türkçe Hayat Bilgisi ders kitapları bireyin hayata atılması için gerekli temel becerileri içermektedir.	
Ders-Çalışma K.	Görsel	3	Minyatürlerin boyutları.	Görsel materyalin öğrenci ile etkileşimi eksik. Görsel öğelerin güncelliği yok. Yeterli karikatürlerin yer almaması. Farklı düzeylerde aynı çizgi resmin kullanılması. Konu anlatımlı minyatürlerin eksikliği. Kullanılan gravürlerin günlük hayatı canlandırmaktan uzaklığı. Tarih konulu resimlerin görüntü kalitesi sorunu., Görsel öğelerin biçim ve yerleştirme açıları sorunu. Metin içinde görsel öğelere atıf yetersizliği. Konu ile ilgisiz görseller. Görsellerle ilgili alt bilgi eksikliği. Kullanılan bazı etkinliklerde kullanılan görsel unsurla öğrenci seviyesine ve öğretim programına uygun değil. Etkinlikler yeterince çeşitlilik yok. Etkinliklerin hazırlanmasına öğrencilerin içinde bulunduğu toplumun sosyo-kültürel ve çevresel etkenlerin göz ardı edilmiş olması.
	Değerlendirme	1		
Çalışma Kitabı	Değerlendirme	1		

Tablo 4 incelendiğinde, Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılan ders-çalışma kitabı temalı çalışmalar en çok sırasıyla, değerlendirme (f=6), görsel (f=3), değerlendirme (f=1) ve karşılaştırma (f=1) konularında olmuştur. Ders kitabı ile ilgili yapılan değerlendirme ile ilgili çalışmalarda, Türkçe’nin doğru ve etkili kullanımı, akıcı dil, konuların temalara eşit dağılımı, renkler, metin, boyut, resim-metin uyumu, sosyo-kültürel unsurların yeterliliği, mantıksal bütünlük, değerlendirme çalışmalarının konuya göre çeşitliliği olumlu sonuçlar olarak ortaya konulmuştur. Ancak, dikiş ve ciltleme, günlük yaşamla ilişkilendirme, konuların önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmesi, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi çoklu zekâ kuramına uygunluğu, kâğıt kalitesi, sözlük bölümü olumsuz olarak ortaya konulan sonuçlardır.

Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılan ders-çalışma kitabı alanında yapılan, ders kitabı ile ilgili “görsel” (f=3) konulu çalışmalarda, kullanılan minyatürlerin boyutları olumlu, görsel öğelerin güncelliği, karikatürlerin sayış, farklı düzeylerde aynı çizgi resmin kullanılması, kullanılan gravürlerin günlük yaşamla ilişkisi, resimlerin kalitesi, öğelerin yerleştirme biçimi ve açıları, görsellerle ilgili alt bilgi eksikliği olumsuz olarak ortaya konulan sonuçlardır.

Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılan ders-çalışma kitabı alanında yapılan, çalışma kitabı ile ilgili “değerlendirme” (f=1) konulu çalışmada, bazı etkinliklerde kullanılan görsel unsurların öğrenci seviyesine uygunluğu, çeşitlilik, etkinliklerin öğrencilerin sosyo-kültürel ve çevresel etkenlerin göz ardı etmesi olumsuz olarak ortaya konulmuştur.

Tablo 5: Hayat Bilgisi Dersi “Öğrenme-Öğretme Süreci” Temalı Lisansüstü Çalışmaların; Konu, Amaç ve Sonuç İle ilgili Tablosu

Öğrenme- Öğretme Süreci	Sonuç		
Alt tema	Olumlu	Olumsuz	Fark Yok
	f		
Örnek Olay	2 Öğrencilerin akademik başarıları ve kalıcılık düzeyleri anlamlı derecede yüksek. 1. Sınıf ders kitabında örnek olay sayısı 2. ve 3. Sınıf ders kitabından daha fazla. Öğrencilerin bilgiyi yapılandırmasına yardımcı. Öğrencilerin kendini ifade ve karar verme becerilerini olumlu etkilemekte. Öğrencilerin derse ilgisi daha yüksek.	Öğretmenlerin düşünceleri ön planda	
Disiplinler arası Öğretim	1 İşitme engelli öğrencilerin öğrenmelerine olumlu katkı sağlamakta,		

Çoklu Zekâ Kuramı	3	Öğrencilerin akademik başarıları anlamlı düzeyde daha yüksek. Müziksel zekâ temelli çoklu zekâ öğretim sürecinde öğrencilerin öğrenmeleri kolaylaşmakta. Müziksel zekâ temelli çalışmalar öğrencilere dersi sevdirmekte.	Müziksel zekâ temelli uygulamalarda her çocuğun şarkı sözlerinin bilmemesi. Müziksel zekâ temelli uygulamalarda süre azlığı.	Derse karşı tutum, Homojen ve heterojen baskın zekâ grubu öğrenci başarılarında ve derse karşı tutumlarında fark yok.
Kavram Analizi	1	Öğrencilerin akademik başarıları anlamlı düzeyde daha yüksek. Öğrencilerin derse karşı tutumları olumlu düzeyde.		
Drama	7	Yaratıcı drama ile öğretimde öğrencilerin akademik başarıları anlamlı düzeyde daha yüksek. Öğrencilerin derse karşı tutumları anlamlı düzeyde daha yüksek. Drama'nın kullanılmasının kalıcılığa etkisi yüksek. Dramatizasyon yönteminin kullanılması öğrencilerin sosyal-duygusal uyumlarına ve akademik başarılarına olumlu etki etmekte. Öğrencilerin sosyal değerler ve iletişim becerileri anlamlı düzeyde daha yüksek. Öğrencilerin akademik bilgiler kalıcı olmakta. Fen kavramlarının drama ile öğretimi öğrenci başarılarını artırmakta. Fen kavramlarının drama ile öğretimi öğrenme kalıcılığını artırmakta.		
Proje Tabanlı Öğrenme	3	Öğrencilerin akademik başarıları anlamlı düzeyde daha yüksek. Öğrencilerin yaratıcı düşünme düzeyleri anlamlı derecede daha yüksek. Proje tabanlı sorumluluk değer öğretimi öğrencilerin başarısını artırmakta, öz bakım ve görev bilinci puanlarının yükselmesini sağlamakta. Sorgulama merkezli proje çalışmaları öğrencilerin performanslarını olumlu etkilemektedir.		Derse karşı tutumlarında fark yok.

Turkish Studies

Şematik Düzenleyici Eğitim	1	Zihinsel özel gereksinimli öğrencilerin erişim puanları daha yüksek çıkmıştır, doğrudan öğretim yöntemine göre daha kalıcı etki bırakmıştır.	Zihinsel özel gereksinimli öğrencilerin bilişsel alan basamaklarında anlamlı düzeyde fark olmamıştır.
İstasyon Tekniği	1	Öğrencilere üst düzey becerileri kazandırmada etkilidir. Etkinlikler eğlenceli ve sosyal becerileri kazandırmada etkili. Demokratik değerleri kazandırmada etkili.	
Eleştirel Düşünme	1	Öğrencilere eleştirel düşünme becerileri geliştirmektedir.	
Karikatür Kullanımı	2	Öğrencilerin akademik başarıları daha yüksek, Öğrencilerin akademik başarılarını olumlu etkilemekte. Öğrencilerin derse karşı tutumları daha yüksek.	
Kavram Haritaları	1	Otistik çocuklarda semantik kavram haritalarının kullanılması tüm düzeylerdeki kazanımları olumlu etkilemektedir.	
Probleme Dayalı Öğrenme	1	Öğrencilerin akademik başarılarında etkilidir. Öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini kullanma boyutunda etkilidir.	
Oyun	1	Öğrencilerin akademik başarılarında etkilidir.	Derse karşı tutumlarında fark yok.
Doğa Eğitimi Etkinlikleri	1	Öğrencilerin doğanın canlı-cansız, canlı varlık, bitki, hayvan kavramları, canlı flora ve faunası öğrenmelerinde etkilidir. Öğrencilerin doğaya yönelik olumlu düşünmelerini sağlamakta.	
Şarkı	2	Öğrencilerin akademik başarıları anlamlı düzeyde daha yüksek. Derse karşı tutumları anlamlı düzeyde daha yüksek. Öğrenciler her yer ve zamanda şarkıyı öğrenme amaçlı kullanmaya devam etmişlerdir.	

Turkish Studies

İşbirlikçi Öğrenme	2	Zihinsel özel gereksinimli öğrencilerin başarılarında etkilidir. Öğrencilerin akademik başarıları daha yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin demokratik tutum puanları anlamlı düzeyde daha yüksektir. Öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerini ortaya çıkarmaktadır.	Öğrencilerin akademik başarıları anlamlı düzeyde farklı değildir.
Halk Ozanları	1	Öğrencilerin değerleri (öz güven, toplumsallık, sabır, hoşgörü, sevgi, saygı, barış, yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, adalet, yeniliğe açıklık, vatanseverlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirme) kazanmasında etkilidir.	
Portfolyo Değerlendirme	1	Öğrencilerin öğrenme heyecanları, eğlenmelerinde, öz güvenlerini geliştirmede, kendileri ile gurur duymalarında etkilidir. Kalıcılığı sağlamada etkilidir. Veliler portfolyo değerlendirmeye büyük anlamlar yüklemişlerdir.	Sınıf mevcutları fazla. Zaman azlığı. Müfredat ve konular fazla.
Müze	1	Öğrenciler çoğunlukla eğlenceli, faydalı, dikkat çekici, heyecanlı, bilgilendirici etkili öğrenme sağladıklarını düşünmektedirler. Öğretmenler çoğunlukla dersi pekiştiren, öğrencilerin düşünce becerilerini geliştiren, kalıcı ve etkili öğrenme sağladıklarını düşünmektedirler.	Öğretmenlerin müzelere ilişkin yeterli ve doğru bilgileri yoktur. Uygulamada yeterli ön hazırlığın olmaması. Müze uygulamalarında davranışsal boyutta öğrenci kuralları ile ilgilenilmesi. Uygulamalarda sor-cevap ve sohbet ötesine gidilememesi. Öğretmenlerin yeterli düzeyde etkinlikler yapmaması.
Etkin Öğrenme Yaklaşımı	1	Öğrencilerin öz yönetim becerileri (etik davranma, kendini tanıma ve kişisel gelişim izleme, duygu yönetimi, sorumluluk, liderlik, eğlenme, öğrenmeyi	

Turkish Studies

		öğrenme, amaç belirleme, kariyer planlama, sorumluluk, zamanı ve mekanı doğru algılama, katılım, paylaşım işbirliği ve takım çalışması, farklılıklara saygı duyma) kazanımlarında etkilidir. Öğrenciler Derste eğlenmekte, olumlu tutum geliştirmektedirler.	
Değerler Eğitimi	1	Saygı ve sorumluluk temelli değerler eğitimi öğrencilerin problem çözme becerileri, empati düzeyleri üzerinde olumlu etkiye sahiptir.	
Medya	2	Medya destekli öğretimde öğrencilerin akademik başarıları ve kalıcılık puanları anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır.	Günde 3.9 saat TV izlemek öğrencilerin akademik başarılarını olumsuz etkilemektedir.
Bilişim Destekli Eğitim	1	Öğrencilerin akademik başarıları ve kalıcılık puanları anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır.	
Zaman Yönetimi	1		Hayat Bilgisi derslerinin 15-20 ve ya 20-25 dakikasını sadece verimli kullanılmaktadır. Dersler ders dışı etkenlerle fazla bölünmekte.
Aile Katılımı	1	İlkokulda aile katılımı çalışmaları çoğunlukla 1. Sınıfta olmaktadır. Öğretmen, öğrenci ve veli üzerinde olumlu etkileri vardır, Öğrencilerin başarılarını, derse karşı ilgilerini ve öz güvenlerini artırmakta.	Aileler etkinliklere katılma konusunda çoğunlukla isteksizdirler.

Tablo 5 incelendiğinde, Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılan “öğrenme-öğretme süreci” temalı çalışmalar en çok sırasıyla, drama (f=7), Çoklu zekâ kuramı (f=3), proje tabanlı öğrenme (f=3), örnek olay (f=2), karikatür kullanımı (f=2), medya (f=2), şarkı (f=2), işbirlikli öğrenme (f=2), disiplinler arası öğretim (f=1), kavram analizi (f=1), şematik düzenleyici eğitim (f=1), istasyon tekniği (f=1), eleştirel düşünme (f=1), kavram haritaları (f=1), probleme dayalı öğrenme (f=1), oyun (f=1), doğa etkinlikleri (f=1), halk ozanları (f=1), portfolyo değerlendirme (f=1), müze (1), etkin öğrenme yaklaşımı (f=1), değerler eğitimi (f=1), bilişim destekli eğitim (f=1), zaman yönetimi (f=1) ve aile katılımı (f=1) konularında olmuştur.

Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılan “öğrenme-öğretme süreci” temalı çalışmalarda; örnek olay, medya, bilişim destekli eğitim çalışmalarında öğrencilerin akademik başarıları ve akademik başarının kalıcılık düzeyi mevcut eğitim ile öğrenim gören öğrencilerden anlamlı derecede daha

Turkish Studies

yüksek, drama, kavram analizi, Çoklu zekâ kuramı, proje tabanlı öğrenme, şarkı, çalışmalarında öğrencilerin akademik başarıları, mevcut eğitim ile öğrenim gören öğrencilerden anlamlı derecede daha yüksek, probleme dayalı öğrenme, oyun, karikatür kullanımı, istasyon tekniği, doğa eğitimi etkinlikleri, işbirlikli öğrenme, portfolyo değerlendirme ve müze çalışmalarının ise öğrenci öğrenmelerinde etkili olduğu ile ilgili sonuçlar ortaya konulmuştur.

Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılan “öğrenme-öğretme süreci” temalı çalışmalarda, değerler eğitimi çalışması öğrencilerin problem çözme becerileri, empati düzeyleri üzerinde, etkin öğrenme yaklaşımı öğrencilerin öz yönetim becerileri kazanımlarında, halk ozanları çalışması öğrencilerin değerleri kazanmasında, eleştirel düşünme öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri kazanımlarında etkili olduğu ve aile katılımı çalışmasında, aile katılımına çoğunlukla 1. sınıfta katılımın olduğunu, öğretmen, öğrenci ve veliler üzerinde olumlu etkileri olduğu, aile katılımının öğrencilerin başarıları, derse karşı ilgilerini ve öz güvenlerini artırdığı ile ilgili sonuçlar ortaya konulmuştur.

Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılan “öğrenme-öğretme süreci” temalı çalışmalarda, şematik düzenleyici eğitim, kavram haritaları ve disiplinler arası öğretim çalışmaları özel gereksinimli öğrencilerin öğrenmelerine olumlu katkı sağladıkları ile ilgili sonuçlar ortaya konulmuştur.

Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılan “öğrenme-öğretme süreci” temalı çalışmalarda, müze çalışmasında sınıfların mevcutlarının fazlalığı, müfredat yoğunluğu, öğretmenlerin müzelere ilişkin yeterli ve doğru bilgilerinin yeterli olmaması, yeterli düzeyde etkinliklere yer verilmemesi, müze uygulamalarında öğrencilerin davranışsal boyutta kuralları ile ilgilenilmesi ile medya çalışmasında günde 3.9 saat TV izleyen öğrencilerin akademik başarılarının olumsuz etkilendiği, zaman yönetim çalışmasında Hayat Bilgisi derslerinde öğretmenlerin 15-20 ve 20-25 dakika ancak dersi verimli kullandıkları sonuçları ortaya konulmuştur.

Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılan “öğrenme-öğretme süreci” temalı çalışmalarda, Çoklu zekâ kuramı, Proje tabanlı öğrenme ve oyun çalışmasında öğrencilerin derse karşı tutumlarında, mevcut öğretim yöntemi ile eğitim alan öğrencilerin derse karşı tutumlarında anlamlı düzeyde bir fark olmadığı sonuçları ortaya konulmuştur.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türkiye’de Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmaları değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırmaya göre; bu alanda yapılan çalışmaların 81’i yüksek lisans ve 14 tanesi ise doktora tezidir. Diğer bir ifade ile yapılan lisansüstü çalışmaların %85’i yüksek lisans, % 15’i ise doktora tezlerinden oluşmaktadır. Bektaş ve Karadağ (2013)’in çalışmasında tezlerin %88’i yüksek lisans, %12’si de doktora çalışmalarından oluşmaktaydı. İki çalışma arasındaki beş yıllık süreçte yüksek lisans çalışmalarında %3’lük bir azalma doktora çalışmalarında da %3’lük bir artış görülmektedir. Bu durum temel eğitim sınıf eğitimi alan uzmanlığı bakımından sevindirici bir gelişmedir. Sınıf öğretmenliğini eğitimin temeli olarak belirten Güneş’e göre alanda ülkemizin farklı yerlerinde görev yapan 43 doçent ve birkaç yıl içinde de 50’ye yakın profesör olacaktır (<http://www.radikal.com.tr/bartın-haber/14-uluslararası-katılımlı-sınıf-ogretmenliği-egitimi-sempozyumu-1362692/>).

Hayat Bilgisi ders ile ilgili yapılan yüksek lisans çalışmaları en çok, program, öğrenme-öğretme süreci ve ders-kitabı; doktora çalışmalarında ise öğrenme-öğretme süreci ve program konularında olmuştur. Lisansüstü çalışma konularında benzer konuların çalışıldığı bulgular, lisansüstü araştırmalarda, Bektaş ve Karadağ (2013)’in, ulusal makalelerde ise Ayaydın ve Kaya (2015)’nin çalışmasında görülmektedir. Türkiye’de lisansüstü çalışma konuları ile ulusal makale konularının en çok çalışılan konular bakımından benzerlik gösterdiği söylenebilir. Sosyal bilgiler eğitim alanında yapılan bir çalışmada da eğitim programları ve öğretim yöntemleri temaları 1990-

2010 yıllarında lisansüstü tezlerinde yoğunlukla çalışılmıştır (Şahin, Yıldız ve Duman, 2011). Benzer bir bulguya 1994-2010 yıllarında sosyal bilgiler öğretmenliği alanındaki tezlerin değerlendirilmesi çalışmasında da görülmektedir (Tarman, Acun ve Yüksel, 2010).

Hayat Bilgisi ders ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmaların 66’sı kadın (%69’u), 29’u (%31’i) ise erkek araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Ancak tezlerin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda yüksek lisans çalışmaların 60’ı kadınlar (%74’ü), 21’i erkekler (%26’sı) tarafından yapılırken doktora çalışmalarında ise 8’i erkek (%57’si), 6’sı (%43’ü) da kadın araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Yüksek lisans çalışmalarında bu kadar yüksek oranlarda kadın araştırmacı olmasına rağmen akademisyenlik için önemli bir aşama olan doktora çalışmalarında oranın düşmesi toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ülkemizin akademik dünyası için bir problem olarak nitelendirilebilir. Bu çalışmanın konusu olmadığı için yüksek lisan çalışmalarında yüksek oranlarda başarılı olan kadın araştırmacıların doktora çalışmalarını neden sürdürmedikleri/sürdüremedikleri ile ilgili bulgu ortaya konulmamıştır. Ancak bu durum araştırılmaya değer bir konudur.

Araştırma modeli bakımından Hayat Bilgisi ders ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmaların en çok nicel, deneysel, nitel, karma ve eylem araştırması şeklinde olduğu görülmektedir. Araştırmaların örneklemini en çok sınıf öğretmeni, öğrenciler Hayat Bilgisi dersi kitabı, Hayat Bilgisi Dersi programı, eğitim uzmanı, öğretmen-öğrenci grubu, öğretmen-veli grubu, idareci -öğretmen-veli grubu ve veli oluşturmuştur (Tablo 1).

Hayat Bilgisi dersi ile ilgili yapılan 14 doktora çalışmasından 9’u (%64’ü) öğrenme-öğretme süreci, 5’i (%36’sı) ise program; 81 yüksek lisan çalışmasının 38’i (%47’si) program, 32’si (%40’ı) öğrenme-öğretme süreci ve 11’i (%13’ü) ise ders-çalışma kitabı alanlarında olmuştur. Buna göre 95 lisansüstü çalışmasının, %46’sı program, %43’ü öğrenme-öğretme süreci ve %11’i ise ders-çalışma kitabı alanı şeklindedir (Tablo 1). Bu bulgu Bektaş ve Karadağ (2013)’ün çalışması ile paraleldir. Ancak Akaydın ve Kaya (2015)’nin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler alanında ulusal makaleler ile ilgili yaptığı çalışmada öğretim yöntemi ve değer/beceri araştırma alanı en çok olmuştur.

Hayat Bilgisi dersi ile ilgili yapılan 95 lisansüstü çalışmanın program (%46’sı) alanı araştırmalar en çok; kazanım, değerlendirme ve karşılaştırma konularında olmuştur (Tablo 2).

Program alanı araştırmalarda kazanım konusunda yapılan çalışmalar en çok; düşünme becerileri, gerçekleşme/kazandırma düzeyi), değerler eğitimi, karakter eğitimi, duyuşsal beceriler, araştırma becerileri, liderlik becerileri, ortak ve derse özgü beceriler, etik bilinç, demokrasi, kişisel nitelikler, öğrenci etkinlikleri ve birleştirilmiş sınıflarda uygulama şeklinde olmuştur. Bu çalışmalarda Hayat Bilgisi dersi programı çoğunlukla kazanımları ve becerileri kazandırmada etkili olduğu ortaya konulmuş, ancak bazı beceriler için önerilen etkinlikler, becerilerin davranışa dönüşmesindeki sorunlar, çevresel faktörler, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, öğretmen algıları, öğretmenlerin bazı becerileri sınırlı tanımlamaları, karakter eğitimine ait bazı değerler, demokrasi kavramının kazandırılması ve programın birleştirilmiş sınıf uygulamaları için uygun olmaması ise olumsuz sonuçlar olarak ortaya konulmuştur (Tablo 3). Kuzu ve Aslan (2012)’in çalışmasına göre de Hayat bilgisi dersi kazanımlarının birleştirilmiş sınıf okullarının koşulları dikkate alınmadan hazırlanmıştır.

Program alanı araştırmalarda değerlendirme konusunda yapılan çalışmalar en çok; kazanımların gerçekleştirilebilir olması, tematik yaklaşım, öğrenme-öğretme süreci, program, yönetim, öğretmen ve öğrenme öğretme süreci kaynaklı uygulama sorunlarının kısmen olması, programda en çok soru-cevap tekniğinin kullanılması, öğretmen ve öğrenci rolleri, yapılandırmacı yaklaşım öğrenme merakı ve öğrenciye görelilik, programın 1923’ten 2013’e kadar çevre eğitimi ile ilgili çevre şuraları, kalkınma planları, ulusal ve uluslararası sözleşmelere uygun içeriklerle oluşturulması, 2004 Hayat Bilgisi ders programının 1998 programından daha iyi olması program

Turkish Studies

değerlendirme alanında olumlu sonuçları olarak ortaya konulmuştur. Ancak, önerilen araç ve gereçler, ölçme değerlendirme, öğretmenlerin yapılandırıcılık hakkındaki bilgi düzeyi, sınıf içi uygulamalar, öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesi, programın farklı zekâ türlerini kapsamaması, sanat ve estetik açıdan yetersizlik, süre, fen bilgisi konularına hazırlık süreci, yerleşme konusunda programın öğretmene esneklik tanımaması, öğrenci ihtiyaçları ile toplum-yaşanılan bölge ihtiyaçlarının farklılığı ise araştırmalarda olumsuz olarak ortaya konulan sonuçlardır. (Tablo 3).

Hayat Bilgisi dersi ile ilgili yapılan 95 lisansüstü çalışmanın öğrenme-öğretme süreci (%43'ü) alanında araştırmalar en çok; drama, çoklu zekâ kuramı, proje tabanlı öğrenme, örnek olay, karikatür kullanımı, medya, şarkı, işbirlikli öğrenme, disiplinler arası öğretim, kavram analizi, şematik düzenleyici eğitim, istasyon tekniği, eleştirel düşünme, kavram haritaları, probleme dayalı öğrenme, oyun, doğa etkinlikleri, halk ozanları, portfolyo değerlendirme, müze, etkin öğrenme yaklaşımı, değerler eğitimi, bilişim destekli eğitim, zaman yönetimi ve aile katılımı konularında olmuştur.

Çoğunlukla deneysel olarak yürütülen (f=23) bu çalışmalarda; öğrenme-öğretme sürecinde belli bir öğretim yöntem ve tekniğinin kullanılmasının öğrencilerin akademik başarı, başarının kalıcılığı ve derse karşı tutumları ile ilgili sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu araştırmalara göre; hayat bilgisi derinde bazı öğretim yöntem ve teknikleri kullanmak öğrencilerin başarıları ve kalıcılığını anlamlı düzeyde (örnek olay, medya, bilişim destekli eğitim), bazı öğretim yöntem ve teknikleri öğrencilerin sadece akademik başarılarında anlamlı bir fark (drama, kavram analizi, çoklu zekâ kuramı, proje tabanlı öğrenme ve şarkı), bazı öğretim yöntem ve teknikleri öğrencilerin derse karşı tutumlarında anlamlı bir fark (çoklu zekâ kuramı, proje tabanlı öğrenme ve oyun), bazı öğretim yöntem ve tekniklerinin ise öğrenci akademik başarısına olumlu etki ettiği (probleme dayalı öğrenme, oyun, karikatür kullanımı, istasyon tekniği, doğa eğitimi etkinlikleri, işbirlikli öğrenme, portfolyo değerlendirme ve müze) ortaya konulmuştur.

Öğrenme-öğretme süreci alanında beceri ve değerler konusunda yapılan çalışmaların (değerler eğitimi, etkin öğrenme yaklaşımı, halk ozanları, eleştirel düşünme) öğrencilerin beceri ve değer kazanımlarına olumlu etkiye sahip olduğu ortaya konulmuştur.

Öğrenme-öğretme süreci alanında yapılan bazı çalışmalarda (şematik düzenleyici eğitim, kavram haritaları ve disiplinler arası öğretim) özel gereksinimli öğrencilerin öğrenmelerine olumlu katkı sağladıkları ile ilgili sonuçlar ortaya konulmuştur.

Ancak öğrenme- öğretim süreci alanında yapılan müze konulu çalışmada sınıfların mevcutlarının fazlalığı, müfredat yoğunluğu, öğretmenlerin müzelere ilişkin yeterli ve doğru bilgilerinin yeterli olmaması, yeterli düzeyde etkinliklere yer verilmemesi, müze uygulamalarında öğrencilerin davranışsal boyutta kuralları ile ilgilenilmesi ile medya çalışmasında günde 3.9 saat TV izleyen öğrencilerin akademik başarılarının olumsuz etkilendiği, zaman yönetim çalışmasında Hayat Bilgisi derslerinde öğretmenlerin 15-20 ve 20-25 dakika ancak dersi verimli kullandıkları olumsuz sonuçları da ortaya konulmuştur.

Hayat Bilgisi dersi ile ilgili yapılan 95 lisansüstü çalışmanın ders-çalışma kitabı (%11'i) alanındaki araştırmalar en çok; değerlendirme, görsel ve karşılaştırma konularında olmuştur. Ders kitabı ile ilgili yapılan değerlendirme konulu çalışmalarda; Türkçe'nin doğru ve etkili kullanımı, akıcı dil, konuların temalara eşit dağılımı, renkler, boyut, resim-metin uyumu, sosyo-kültürel unsurların yeterliliği, mantıksal bütünlük, değerlendirme çalışmalarının konuya göre çeşitliliği olumlu sonuçlar olarak ortaya konulmuştur. Ancak, dikiş ve ciltleme, günlük yaşamla ilişkilendirme, konuların önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmesi, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi çoklu zekâ kuramına uygunluğu, kâğıt kalitesi, sözlük bölümü, çalışma kitabında ise bazı etkinliklerde kullanılan görsel unsurların öğrenci seviyesine uygun olmaması, çeşitlilik sayısı, etkinliklerin

öğrencilerin sosyo-kültürel ve çevresel etkenlerin göz ardı etmesi olumsuz olarak ortaya konulan sonuçlardır (Tablo 4)

Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılan ders-çalışma kitabı alanında görsel konulu çalışmalarda; kullanılan minyatürlerin boyutları olumlu, görsel öğelerin güncelliği, karikatürlerin sayısı, farklı düzeylerde aynı çizgi resmin kullanılması, kullanılan gravürlerin günlük yaşamla ilişkisi, resimlerin kalitesi, öğelerin yerleştirme biçimi ve açıları, görsellerle ilgili alt bilgi eksikliği olumsuz olarak ortaya konulan sonuçlardır (Tablo 4).

Bu çalışmanın bulgularına bağlı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilebilir;

Temel eğitim sınıf eğitimi alanı bir uzmanlık alanı ile yenidir. Özellikle Hayat bilgisi dersi alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda yüksek lisans sayısı dikkate alındığında doktora tezi sayısı sınırlıdır. Bu alanda doktora düzeyinde daha çok çalışılmaların yapılmalıdır.

Ülkemizde Hayat bilgisi dersi program değişiklikleri çok sık yapılmaktadır. Doğal olarak bu araştırmacıların ilgi ve dikkatini çekmekte ve ciddi sayıda lisansüstü ve ulusal makale konusu olmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki bir program değişikliği birçok eğitim uzmanının önerisi ve çalışması sonucunda olmaktadır. Bu nedenle program değişiklikleri ile ilgili görüşler öğretmen, öğrenci ve velilere sorulduğunda çoğunlukla olumlu sonuçlar çıkmaktadır. Bu nedenle bu konudaki çalışmaların program değişikliği öncesi öneri geliştirebilecek uygulamalar alanında olması daha iyi sonuçlar verecektir.

Hayat bilgi dersi ile ilgili öğrenme-öğretme süreci ile ilgili birçok deneysel çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların çoğunluğunda “X” öğretim yöntemi, tekniği, yaklaşımı öğrenci başarısında pozitif yönde anlamlı bir fark oluşturmaktadır. Bu çalışmanın bulgularında da görüleceği gibi bu çalışmaların sonuçları yıllardır neredeyse bellidir. Bu nedenle deneysel çalışmalarda değişkenlerin daha çok kontrol altına alınması ve bütün bu “X” öğretim yöntemi, tekniği, yaklaşımı öğrenci başarısında pozitif bir başarı sağlamasına rağmen genel eğitim başarısında kullanılmaması/kullanılmaması nedenleri başka çalışmalarla ortaya konulmalıdır.

Lisansüstü çalışmalarda, yüksek lisans düzeydeki tezlerin çoğunluğu kadın araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmesine rağmen, doktora aşamasına geçmede ciddi bir oranda azalma meydana gelmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında kadın akademisyenlerin sayısının artması için doktora seviyesinde kadın araştırmacı sayısının azalmasının nedenlerini ortaya koyan çalışmalar yapılmalıdır.

Hayat bilgisi dersi alanında yapılacak lisansüstü çalışmalarda öğrenme-öğretme sürecini yürüten öğretmenlerin akademik becerilerini hedefleyen araştırmalar yanında ilkökul öğrencilerin yaşları düşünüldüğünde öğretmenlerin duyuşsal becerilerini daha fazla kullanmayı, geliştirmeye hedefleyen ve öğrenme ortamı ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akaydın, B. ve Kaya, S. (2015). Türkiye’de İlkokul Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler alanında yapılan ve ulusal indeksli dergilerde yayınlanan araştırmalara yönelik bir inceleme, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(30),251-264.
- Akinoğlu, O. (2005). Hayat bilgisi öğretimi, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, edt. Cemil Öztürk ve Dursun Dilek, 5. Baskı, Ankara: PegemA Yayıncılık
- Arık, S. (2016). *Hayat bilgisi dersinde liderlik becerisinin kazandırılmasının sınıf öğretmeni görüşlerine göre incelenmesi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış doktora tezi).

- Aykaç, N. (2011). Hayat bilgisi dersi öğretim programında kullanılan yöntem ve tekniklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Sinop ili örneği), *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 113-126.
- Balık, Z. (2016). Hayat bilgisi öğretim programındaki değerler bağlamında hayat bilgisi ders kitapları ile yüz temel eser listesindeki ulusal masalların karşılaştırılması, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).
- Barlas, B. (2015). *Hayat bilgisi dersi kazanımlarının ortak ve derse özgü becerileri kazandırmadaki etkililiğinin öğretmen görüşlerine dayalı olarak belirlenmesi*, Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).
- Bektaş, M. ve Karadağ, B. (2013). Hayat bilgisi öğretimi alanında yapılan lisansüstü tezlerinin eğilimleri ve değerlendirilmesi, *International Journal of Human Sciences*, 10(2), 113-129.
- Bütün, E. (2015). *Medya destekli öğretimin hayat bilgisi dersinde akademik başarıya ve öğrenmede kalıcılığa etkisi*, Samsun: Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış doktora tezi).
- Çilenti, K. (1988). *Özel Öğretim Yöntemleri*, Eskişehir: A.Ü. Açıköğretim Fakültesi Yay.
- Demir, S. (2006). *İlköğretim programında okutulmakta olan hayat bilgisi derslerinin, öğrencileri fen bilgisi derslerine hazırlamadaki etkileri*, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi)
- Demir, M. (2016). Hayat bilgisi öğretim programının değiştirilmesi gerekçelerine dair öğretmen adayı görüşleri, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 47(1), 157-171
- Deveci, H. (2008). Hayat Bilgisi dersinin tanımı, kapsamı ve ilköğretim programındaki yeri, Edt. Şefik Yaşar, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Eskişehir: A.Ü. Açıköğretim Fakültesi Yay
- Eraslan, L. (2011). İlköğretim programlarında girişimcilik öğretimi (hayat bilgisi dersi örneği), *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 82-94.
- Erbil, D. (2014). *İlkokul 3. Sınıf hayat bilgisi dersinde işbirlikli öğrenme yönteminin öğrencilerin akademik başarılarına, demokratik tutumlarına ve yansıtıcı düşünme becerilerine etkisi*, İzmir: Dokuz Eylül üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).
- Geçit, Y. ve Kartal, A. (2010). Türkiye'deki sosyal bilgiler eğitimi araştırma konuları üzerine bir inceleme. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 11-13 November, Antalya-Turkey, 101-107.
- Gültek, M. Ve Kılıç, Z. (2014). Hayat bilgisi dersinin sosyal bilgiler ve fen bilimleri dersleri bakımından işlevselliği incelenmesi, *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 4(8), 85-98.
- Gündüz, M. (2014). *İlköğretim 3. Sınıf hayat bilgisi dersinde "sorumluluk" değerinin proje tabanlı öğrenme yaklaşımı ile öğretiminin akademik başarı ve tutumuna etkisi*, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış doktora tezi).
- Güneş, F. (2015). 14. Uluslararası Katılımlı Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu: Bartın, açılış konuşması, http://www.radikal.com.tr/bartın-haber/14-uluslararası-katılımlı-sınıf-ogretmenligi-egitimi-sempozyumu-1362692/_17.11.2017 tarihinde erişilmiştir.

- Güzel, D. (2013). 3. Sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi, Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).
- Kabapınar, Y. (2002). İlköğretim hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan ders kitapları ve öğretim materyalleri açısından Türkiye ve İngiltere örnekleri, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(1), 247-270.
- _____ (2009). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Eğitimi*, 2. Baskı, Ankara: Maya Akademi
- Kalafatçı, Ö. (2017). *Hayat bilgisi dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Ordu ili örneği)*, Ordu: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).
- Kazu, H. ve Aslan, S. (2012). Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersi öğretim programına yönelik görüşlerinin incelenmesi (Nitel bir araştırma), *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/2 Spring 2012, p.693-706, Ankara/Turkey*
- Kılıç, Z. (2015). Hayat bilgisi dersinde öğrencilerin yaşam becerilerinin geliştirilmesinde etkin öğrenme uygulamaları, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış doktora tezi).
- Kutanoğlu, D. (2014). *Hayat bilgisi dersindeki kazanımların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine katkısına yönelik öğretmen görüşlerinin ve uygulamalarının incelenmesi*, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).
- Küçükkaragöz, H. ve Hartuç, D. (2015). İlkokulu 2. sınıf hayat bilgisi dersinin drama yöntemi ile öğretimine ilişkin bir uygulama önerisi, *Yaratıcı Drama Dergisi*, 10(1), 15-30.
- Özden, Y. (2006). 2004 Hayat bilgisi pilot programının, 1998 hayat bilgisi programıyla karşılaştırılması, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi)
- Özkaral, T. ve Taş, A. (2017) Sosyal bilgiler ve karşılaştırmalı eğitim alanında yapılan lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi: bir meta-sentez çalışma örneği, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 12/25, p.651-670, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12143>, ISSN:1308-2140, Ankara/Turkey*
- Öztürk, T ve Kalafatçı, Ö. (2016). İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Uygulanabilirliğinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 58-74.
- Uzunkol, E. (2014). *Hayat bilgisi öğretiminde uygulanan değerler eğitimi programının öğrencilerin özsaygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine etkisi*, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış doktora tezi).
- Palavan, Ö. (2012) *Hayat bilgisi dersinde beyin temelli öğrenmenin öğrencilerin başarılarına tutumlarına ve eleştirel düşünme becerilerine etkisi*, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış doktora tezi).

- Sargın, T. (2016). *Hayat bilgisi dersi öğrenme ortamlarına çoklu zeka kuramının müziksel zeka alanını eklemlenmek: bir eylem araştırması*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).
- Sever, B. (2015). *İlköğretim üçüncü sınıf hayat bilgisi programındaki değerlerin kazandırılması sürecinin öğretmen ve veli görüşlerine göre incelenmesi*, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).
- Sönmez, V. (2010). *Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*, 6. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık
- Şahin, M., Yıldız, D. ve Duman, R (2011). Türkiye'deki sosyal bilgiler eğitimi tezleri üzerine bir değerlendirme. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 96-121.
- Şimşek, S. (2005) *Örnek olaya dayalı öğretimin ilköğretim hayat bilgisi dersinde akademik başarıya ve öğrenmede kalıcılığa etkisi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış doktora tezi)
- Tarman, B., Acun, İ. ve Yüksel, Z. (2010). Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki tezlerin değerlendirilmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 725-746.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyalleri için içerik analizi ve uygulama örnekleri*, İstanbul: Epsilon yay.
- Tay, B. ve Baş, M. (2015). 2009 ve 2015 Yılı Hayat bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırılması, *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 341-374.
- Tefek, F. (2016). *Hayat bilgisi dersindeki değerlere yönelik öğrenci görüşleri ve edinim durumları*, Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).
- Uğur, T. (2006) *2005 ilköğretim 1.,2., ve 3. Sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri (Uşak ili örneği)*, Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi)
- Uzunkol, E. ve Yel, S. (2016). Hayat bilgisi dersinde uygulanan değer eğitimi programının özsaygı, sosyal problem çözme becerisi ve empati üzerine etkisi, *Eğitim ve Bilim*, 41(183), 267-292.
- Yaşaroğlu, C. (2013). Hayat bilgisi dersi kazanımlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/7 Summer 2013*, p.849-858, Ankara/Turkey
- _____ (2015). İlkokul programlarında yer alan değerler üzerine karşılaştırmalı bir inceleme, *Route Educational and Sosial Science Journal*, 2(4), 164-175.
- Yavuz, A. (2017). *İlkokul hayat bilgisi dersinde bilişim teknolojileri destekli yansıtıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilerin ders başarısına ve tutumuna etkisi*, Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).
- Yıldırım, A. (2011). *Hayat bilgisi dersinin öğrencileri fen öğrenmeye hazırlamadaki etkisinin öğretmen düşüncelerine göre değerlendirilmesi (Afyonkarahisar örneği)*, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yay.
- Yiğit, Z. (2007). *Hayat bilgisi açısından Türkiye Fransa karşılaştırması*, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayınlanmamış yüksek lisans tezi)